

Twee Koningen

Ledevaertkerk, Chaam, zondag 6 januari 2019

Ds. Sara Dondorp

Eerste Schriftlezing: Jesaja 60:1-6

Tweede Schriftlezing: Matteüs 2:1-12

Inleiding

Bij ons zijn de kerstdagen al bijna voorbij, in de Oosters Orthodoxe traditie beginnen ze vandaag pas. In Rusland en Griekenland is 6 januari het belangrijkste feest. Het feest dat wij kennen als Drie Koningen. De koningen of wijzen komen we tegen in het Matteusevangelie. Matteus vertelt een heel ander Kerstverhaal dan Lucas. Eigenlijk zijn de twee verhalen niet goed te combineren, al gebeurt dat veelvuldig. Strikt genomen horen de drie koningen niet thuis in de Kerststal, ook niet na 6 januari, het is gewoon een volstrekt ander verhaal. Maar in de traditie maakt dat allemaal niet zoveel uit. Bij God is iedereen welkom, dus ook in de kerststal. De os en de ezel, die ook niet bij Lucas voorkomen, staan er in de kerststal meestal ook bij. Die komen uit het eerste hoofdstuk van Jesaja. Vandaag lezen we uit de profetie van Jesaja over licht, en over vreemdelingen die met geschenken komen.

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

In kinderbijbels zien ze er altijd schitterend uit: drie wijze koningen uit het oosten, rijk uitgedost met prachtige hoofddeksels. Meestal hebben ze zelfs namen gekregen: Caspar, Melchior en Balthasar. De traditie heeft prachtige verhalen over hen verteld, waardoor ze een gezicht en een geschiedenis hebben gekregen. Er is in de verhalen zelfs nog een vierde koning bijgekomen. Heel mooi allemaal, maar in het evangelie komen ze niet voor. De vierde koning niet, maar de andere drie ook niet. Bij Mattheus horen we wél over twee koningen maar die komen niet uit het oosten. Uit het oosten komen magiërs naar Jeruzalem. Wijzen zo u wilt, vreemdelingen, buitenstaanders, zoekers. Ze komen uit een totaal andere traditie het evangelie binnenlopen. Hoeveel het er zijn, staat er niet bij. De Syrische kerk houdt het op twaalf. Een groepje vreemdelingen, blijkbaar van hoge komaf, want ze komen zonder problemen bij Herodes het paleis binnen. Daar vertellen ze dat ze een ster hebben gezien. Het blijken dus sterrenwichelaars te zijn. Een wijsheidstraditie die heel ver van joodse wijsheid af staat. Sterren zijn net als planten, dieren en mensen schepsels van God. Daar hoeft je geen wijsheid in te zoeken, ze zijn er gewoon. En toch hebben deze vreemdelingen met hun andere wijsheid de weg naar Jeruzalem gevonden. Helemaal juist heeft de ster het blijkbaar niet, hij bracht hen immers niet naar Bethlehem, maar naar Jeruzalem. Daar horen we van de eerste koning. De magiërs gaan op bezoek bij het paleis van de koning. Ze weten van de geboorte van een koningskind. Die willen ze eer bewijzen, in het paleis. Koning Herodes schrikt zich lam. Een concurrent! Waar? Dat koningskind is de tweede koning. Een totaal andere koning. En daar blijft het bij. Het is een verhaal over twee koningen. Die twee totaal verschillende koningen zijn meer dan genoeg.

Koning Herodes staat voor angst en achterdocht. Hij regeert met strakke hand en met heel veel geweld. Zelfs zijn eigen zonen heeft hij vermoord om aan de macht te blijven. Deze koning duldt geen concurrentie van een andere koning. Maar de pasgeboren koning die de wijzen zoeken is het complete tegendeel. Weerloos en klein in een eenvoudig Bethlehems huis. Inderdaad, in een huis, want Matteus schrijft niet over een stal. En ook niet over een volkstelling en een reis. In dit kerstverhaal wonen Jozef en Maria in Bethlehem en komen de magiërs daar bij hen op bezoek.

Het gaat vandaag dus over twee koningen en een onbekend aantal magiërs. Misschien is het wel goed om ze toch maar vreemdelingen te noemen. Als totale buitenstaanders stappen ze het verhaal binnen. Vreemdelingen die vanuit hun eigen verre land in beweging komen. Ze hebben iets gehoord of gezien dat hen heeft geraakt, dat hen heeft doen opstaan en op weg doen gaan. Ongeveer zoals Abraham ooit opstond en op weg ging, op zoek naar een onbekende, ongewisse toekomst. Het lijkt bijna alsof ze de profetie van Jesaja hebben gehoord. Of eigenlijk was het de ster wel die hoorde en ter harte nam: Sta op en schitter! Volken laten zich leiden door je licht, koningen laten zich leiden door de glans van je schijnsel. Die ster lokt vreemde volken naar de stad van Koning David. Weliswaar zijn deze vreemdelingen geen koningen, ze vertegenwoordigen de volken. Want dit nieuws is voor alle volken. Namens de volken gaan de vreemdelingen op zoek. En het lijkt wel of ze onderweg Psalm 72 zingen: Leve de koning in ons midden, geef hem Arabisch goud. Dat opgetogen allerwegen de volken komen saam, elkander groetend met de zegen van zijn doorluchte naam. Dat is wat deze vreemdelingen in Betlehem komen doen, ook al komen ze uit een totaal andere traditie.

Er is een licht opgegaan, zoals Jesaja heeft voorspeld, een licht dat nota bene vreemdelingen in beweging heeft gezet. Het zijn deze vreemdelingen die de geleerden in Jeruzalem aanzetten om hun eigen traditie te gaan bestuderen: Wat zegt de Schrift over dit licht. Niet in de sterren, maar in Gods Woord is de boodschap te vinden. De Joodse geleerden vinden het antwoord bij de profeet Micha: "Uit jou, Betlehem in Efrata, te klein om tot Juda's geslachten te behoren, uit jou komt iemand voort die voor mij over Israël zal heersen." (Micha 5:1) Gek genoeg doen deze Jeruzalemse wijzen niets met die kennis. Ze geven het braaf aan Koning Herodes door, die nu precies weet waar hij zijn concurrent moet opsporen. Het zijn opnieuw de vreemdelingen die opstaan en in beweging komen. En de ster gaat met hen mee. De ster volgt de schriften.

Koning Herodes houdt liever alles bij het oude: hij wil blijven wie hij is. Een wrede en machtige koning, die angst heeft voor barmhartigheid. Een machthebber die niet wil zoeken omdat hij al heeft wat hij wil. Dat soort machthebbers zijn helaas van alle tijden. Ook in onze tijd zouden we er heel wat kunnen aanwijzen. Leiders die op hun macht zitten en die recht veronachtzamen. Beweging in dit verhaal komt van de buitenstaanders Zij gaan op zoek naar iets anders en zelfs hun wijsheid beweegt mee. Alles in het verhaal beweegt naar de kern: naar de pasgeboren koning in Betlehem. Daar komt het licht vandaan, daar is de werkelijke ster te vinden. De buitenstaanders worden aangeraakt door het kind. Ze werden vervuld van diepe vreugde, schrijft Matteüs. Voor deze koning knielen ze neer, hem geven ze hun geschenken. En via een andere route gaan ze weer terug naar huis. Want inmiddels zijn ze in een droom gewaarschuwd over Herodes. Zo staat het er. Maar er is nog een reden dat ze een andere route nemen. Ze zijn door het kind aangeraakt, ze zijn andere mensen geworden. Hun weg door het leven is erdoor veranderd. Overigens staat er niet dat ze volgelingen van deze koning worden. Ze gaan terug naar hun eigen wereld en hun eigen wijsheid. Waarschijnlijk gaan ze weer aan het werk als sterrenwicheelaars. Maar dan toch andere sterrenwicheelaars dan ze eerst geweest zijn. De buitenstaanders blijven buitenstaanders, al zijn ze veranderd.

Buitenstaanders en vreemdelingen zijn opgestaan en op reis gegaan. Zij zijn een weg van verandering begonnen. En ze laten zich aanraken door het Kerstkind om te veranderen. Maar zelf veranderen zij het Kerstkind ook. Want ook zijn weg komt in beweging door deze buitenstaanders. Deze pasgeboren koning blijft niet in Bethlehem, maar vlucht naar Egypte, naar het land van Farao en Slavernij. Juist daar is hij veilig voor de starre en achterdochtige Herodes. Zelfs het slavenland lijkt in beweging te komen en een veilig oord te worden.

Eigenlijk is alles in het verhaal anders dan we zouden denken, en bijna alles komt in beweging, te beginnen bij de buitenstaanders. Behalve koning Herodes, die blijft zitten waar hij zit en verroert zich niet.

Misschien kunnen we dit verhaal zien als een aansporing, om zelf ook op te staan en in beweging te komen. Zoals die vreemdelingen uit het oosten Een aansporing om in beweging te komen en op weg te gaan, niet bang te zijn om vaste tradities en wijsheden los te laten. En niet bang te zijn voor de inbreng van buitenstaanders. De wereld om ons heen verandert snel, dat geldt ook voor onze kerk. Als kerk horen we niet meer vanzelfsprekend bij de gevestigde orde. In onze maatschappij is de kerk een buitenstaander geworden. Maar ook binnen de kerk zijn velen buitenstaanders of mensen aan de rand. Net als de magiërs in het verhaal: zoekers, enigszins vreemdeling misschien. De magiërs gaan hun weg, spelen hun rol, maar ze blijven buitenstaanders. Zij zijn niet tot de kern van Jezus' volgelingen gaan behoren. Dat hoeft ook niet, want ze zijn wie ze zijn en dat is goed. Zij gaan hun eigen weg op zoek naar die ene koning die voor vrede staat. De koning die de rechtvaardige weg zal gaan. Of je nu medestander of buitenstaander bent, het gaat om die zoektocht. Als zoekers kunnen we naar elkaar luisteren en van elkaar leren. Als zoekers kunnen we opstaan en op weg gaan. Op weg gaan naar onze eigen toekomst, of samen op weg naar de toekomst van Kerk.

Hoe die weg precies gaat, dat weet ik ook niet. Daar is het zoeken voor. Waar het volgens mij om gaat is dat we durven zoeken buiten de gevestigde orde en de bekende weg. Zoals de magiërs deden, en nog zoveel anderen. Blijven zoeken, blijven vragen stellen, blijven twijfelen. De gevestigde orde is vaak gericht op vasthouden. Dat is de wereld van de antwoorden, soms zelfs zonder dat er vragen zijn. Dat kan de wereld zijn van koning Herodes, van absolute heersers. Daartegenover staat dat andere koningschap: van recht en vrede. Dat is een wereld van vragen, van zoeken, van onduidelijkheid. Een wereld waar geen antwoorden zijn.

De gedachte aan die vreemdelingen die alles achterlieten, kan ons misschien helpen om de 'bekende weg' los te laten, om op te staan en verder te gaan, het Licht tegemoet. Wat ons in de toekomst te wachten staat, weten we niet. Dat wisten de vreemdelingen uit het oosten ook niet. De toekomst is ongewis. Als we maar in beweging durven komen. Wie weet wat voor wonderbaarlijke sterren we dan tegen zullen komen.

Amen